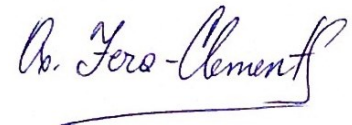

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

ФЕРА-КЛЕМОНЦА ОКСАНА ЮРІЇВНА

УДК 332.1:338.439.024(477.87)(043.3)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ПРОДОВОЛЬЧОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНУ**

Спеціальність 08.00.05 –
Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Ужгород – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економіки і підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор

Приходько Володимир Панасович,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин, м. Ужгород.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор

Іртишева Інна Олександрівна,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, завідувач кафедри менеджменту, м. Миколаїв;

кандидат економічних наук

Попадинець Назарій Миколайович,

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України», старший науковий співробітник відділу регіональної економічної політики, м. Львів.

Захист відбудеться 30 вересня 2019 року о 14.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К61.051.02 ДВНЗ «Ужгородський національний університет» за адресою: 88000, м. Ужгород, вул. Університетська, 14, ауд. 401.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДВНЗ «Ужгородський національний університет» за адресою: 88000, м. Ужгород, вул. Університетська, 14.

Автореферат розісланий 30 серпня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук,
доцент

В.М. Бондаренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний стан продовольчого забезпечення є важливим індикатором якості соціально-економічного розвитку території, оскільки в силу своєї специфіки воно органічно пов'язане з щоденними потребами населення в споживанні продовольчих товарів і зміцнює продовольчу безпеку країни. В умовах адміністративно-територіальної реформи з передачею повноважень від центральних органів влади до місцевих відбулась також зміна системи продовольчого забезпечення територій, яка в цілісності формує рівень продовольчої безпеки України. Коли централізована система продовольчого забезпечення замінилася новими принципами, відбувся зсув її акцентів з державного рівня на регіональний. Перерозподіл правових і бюджетних повноважень істотно розширив обов'язки регіонів у вирішенні такої складної і багатогранної проблеми, якою є забезпечення їх продовольчими товарами. Разом з тим відсутність єдиної національної політики в сфері продовольчого забезпечення, необхідність врахування особливостей забезпечення окремих регіонів продовольчими товарами, неузгодженість нормативно-правової бази та державної підтримки сільського господарства та харчової промисловості, призводять до того, що ця проблема в кожному регіоні країни вирішується самостійно, найчастіше методом проб і помилок, в залежності від наявних у нього можливостей.

Важливого значення питання продовольчого забезпечення регіонів набуває в умовах євроінтеграційних прагнень України, оскільки з 2014 року відбулася переорієнтація виробництва та реалізації продовольчих товарів на ринки Європейського Союзу і одночасно згідно Угоди про асоціацію між Україною та країнами-членами ЄС часткового відкриття внутрішнього ринку для європейських продовольчих товарів. А оскільки, між регіонами України зберігається значна диференціація стану із забезпечення продовольчими товарами то саме на їх ринки спрямовується імпортна продукція, що одночасно є і засобом наповнення ринку необхідною продукцією, і засобом несення продовольчої загрози, оскільки не завжди імпортні товари є якіснішими за вітчизняні. Таким чином це дає підставу для розвитку конкурентоспроможності внутрішнього виробника і покращення якості продовольчої продукції крізь призму організаційно-економічного механізму забезпечення продовольством регіону.

У науковій літературі широко висвітлено загальні проблеми продовольчої безпеки країни, стабілізації агропродовольчого сектору як основи продовольчого забезпечення, а також формування організаційно-економічних механізмів продовольчого забезпечення, а саме у працях вітчизняних та зарубіжних науковців: В. Я. Амбросова, В. В. Апопія, О. М. Бородіної, Н. Й. Басюркіної, В. В. Борщевського, П. П. Борщевського, С. Брауна, Б. Броді, П. І. Гайдуцького, Л. В. Дейнеко, В. А. Іл'яшенко, Дж. Коллінза, І. І. Лукінова, В. П. Мікловди, В. Я. Месель-Веселяка, П. Т. Саблука, А. Сена, В. М. Трегобчука, М. Й. Хорунжого, О. М. Царенко та інших. Особливу увагу у своїх працях вчені приділяють питанням розвитку продовольчих ринків В. В. Борщевський, Є. І. Бойко, І. О. Іртищева, О. С. Колесов, О. Р. Кондра, Н. М. Попадинець, О. Ю. Старіков, Ф. Трегер, О. Л. Холонюк, С. Хоффма, В. А. Чемерис, О. Г. Шпикуляк, С. Л. Шульц та інші.

Крім наукових досліджень значну інформаційно-аналітичну підтримку продовольчого забезпечення та зміцнення продовольчої безпеки у світі надають різні міжнародні організації, які займаються проблемами розвитку сільських регіонів і сільськогосподарського виробництва та забезпечення населення сільськогосподарськими товарами, зокрема це: Продовольча та сільськогосподарська організація при ООН, Міжнародний фонд розвитку сільського господарства, Австралійський міжнародний центр із безпеки продовольства, Центр безпеки харчування та інші.

Проте, попри значну кількість публікацій у вітчизняній літературі та наукових дослідженнях, питаннями продовольчого забезпечення займаються частково, розглядаючи його тільки в контексті загальної продовольчої безпеки. Тому відсутній глибокий економічний аналіз стану продовольчого забезпечення, процесу його розвитку в контексті сучасних концепцій ефективності та теорії конкурентних переваг та міжрегіонального співробітництва з позицій організаційно-економічного забезпечення.

Усе викладене є аргументом необхідності комплексного розгляду проблем, пов'язаних з формуванням і розвитком системи продовольчого забезпечення регіону, а також визначає актуальність теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно науково-дослідної роботи кафедри економіки і підприємництва економічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» – «Формування механізмів активізації потенціалу економічної системи Закарпаття в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0116U003557, довідка №1738/01-09 від 22.05.2018 року). Також дисертаційне дослідження пов'язане з напрямками наукової роботи Карпатського університету імені Августина Волошина та виконано в межах НДР «Формування фінансового механізму стабілізації економіки Карпатського регіону в умовах євроінтеграційних процесів та регіонального співробітництва».

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є дослідження і обґрунтування теоретико-методичних основ і розробка практичних рекомендацій щодо організаційно-економічного забезпечення продовольчої системи регіону.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі завдання:

- обґрунтувати теоретичну сутність системи продовольчого забезпечення регіону в умовах сучасної парадигми продовольчого забезпечення на основі організаційно-економічних підходів;

- систематизувати зарубіжний досвід регулювання продовольчого забезпечення та визначити можливості його використання в країні;

- проаналізувати динаміку та визначити періодизацію розвитку продовольчого забезпечення регіонів України;

- провести економіко-статистичний аналіз стану і тенденцій продовольчого забезпечення Закарпатської області в контексті пріоритетів продовольчої безпеки;

- систематизувати та проаналізувати нормативно-правову базу та систему інституційно-організаційної підтримки продовольчого забезпечення регіону;

- визначити місце і роль організаційно-економічного фактору в системі продовольчого забезпечення регіону і формування ефективної політики імпортозаміщення;

- визначити та актуалізувати використання маркетингових підходів до ефективної організації якісного продовольчого забезпечення регіону;

- з'ясувати і довести доцільність створення концепції регулювання системи продовольчого забезпечення регіону та апробувати його на рівні Закарпатської області.

Об'єктом дослідження є процес організаційно-економічного забезпечення продовольчої системи регіону в умовах сучасної конкурентно-безпекової парадигми.

Предмет дослідження є теоретичні, методологічні положення та практичні рекомендації щодо розвитку системи продовольчого забезпечення регіону в умовах сучасної конкурентно-безпекової парадигми.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дисертації є фундаментальні положення регіональної економіки, економічної теорії, економіки сфери послуг, менеджменту, маркетингу на споживчому ринку, теорії конкурентних переваг, публікації вітчизняних та зарубіжних вчених з питань продовольчого забезпечення регіонів, чинне законодавство України у сфері продовольчого забезпечення, статистична інформація, матеріали міжнародних та вітчизняних наукових конференцій.

Для розв'язання завдань дисертації застосовано такі методи наукового дослідження: загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння, систематизації й узагальнення – для розкриття змістового навантаження категорії «продовольче забезпечення регіону» (п. 1.1), а також у дослідженні стану продовольчого забезпечення регіонів України (п.2.1., 2.2 і 2.3); систематизації – для визначення підходів до оцінки стану продовольчого забезпечення регіону (п.1.3, 3.2, 3.3); конкретно-наукові методи: системного аналізу – при оцінці продовольчої забезпеченості (п.2.1); економіко-статистичного аналізу та графічний – для аналізу та оцінки продовольчого ринку регіону в контексті пріоритетів продовольчої безпеки (п. 2.2), а також для ілюстрації процесів розвитку і інтерпретації отриманих результатів дослідження (п.2.1, 2.2, 2.3, 3.1); прогнозування – для побудови прогнозу рівня споживання продуктів рослинництва та тваринництва (п.3.1).

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, які відповідають проблематиці дослідження, положення та накази Міністерства аграрної політики та продовольства України, департаментів агропромислового розвитку Закарпатської, Львівської та Івано-Франківської областей, матеріали спеціалізованих періодичних та монографічних видань, що висвітлюють питання продовольчого забезпечення регіону, офіційні дані Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Закарпатській області, аналітичні розрахунки автора, які виконувались в процесі проведення наукового дослідження, матеріали мережі Інтернет.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:
удосконалено:

теоретичну сутність категорії системи продовольчого забезпечення регіону з позиції сучасної конкурентно-безпекової парадигми як системи взаємозв'язаних підсистем, що спрямована на структурованню продовольчого забезпечення за цілеспрямованим, комплексним, функціональним, кореляційним і організаційним принципами та дозволяє використовувати новітні підходи до її управління

(ринковий, маркетинговий, факторний, інституційний, процесний, функціональний, організаційно-рівневий і системний);

теоретико-концептуальну модель системи продовольчого забезпечення регіону, яка складається з шести підсистем: визначення фактичної потреби у продовольстві, формування продовольчих ресурсів регіону, власного виробництва продовольства, розподілу (обміну) продовольчих ресурсів, споживання продуктів харчування та управління процесом продовольчого забезпечення. Така модель є гнучкою, адаптивною та гарантує взаємозв'язки усіх підсистем продовольчого забезпечення регіону і дозволяє швидко реагувати на усунення загрози цілісності системи;

методичний підхід до аналізу продовольчого забезпечення регіону, що надає можливість оцінки впливу соціально-економічних показників та дозволяє оцінювати не лише поточний стан продовольчого забезпечення регіону, а й потенційний обсяг виробництва продовольчої продукції для населення;

набули подальшого розвитку:

підхід до формування організаційно-економічного механізму продовольчого забезпечення регіону, який являє собою певну сукупність економічних, організаційних і соціальних відносин організацій та інституцій у сфері управління і регулювання процесами продовольчого забезпечення з метою розвитку і функціонування як національної, так і регіональної продовольчої системи та для визначення імперативів розвитку регіону і розробки ефективної політики імпортозаміщення;

напрями реалізації конкурентних переваг продовольчого забезпечення регіону на основі використання маркетингових підходів до організації продовольчого забезпечення, що, на відміну від наявних, використовують сучасні комунікативні маркетингові можливості просування продовольчих товарів шляхом он-лайн торгівлі через мережу Інтернет;

обґрунтування стратегічних напрямів управління продовольчим забезпеченням регіону в частині розроблення концепції регулювання системи продовольчого забезпечення регіону, визначення стратегічних завдань її реалізації відповідно до специфіки розвитку сільського господарства області, орієнтації на посилення продовольчої незалежності регіону, підвищення якості продукції і стимулювання інноваційної активності виробничого сегменту галузі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці науково-прикладних підходів і рекомендацій, які мають теоретичну і практичну цінність та є методичними засадами для розв'язання проблем, пов'язаних з формуванням системи продовольчого забезпечення регіону. Цінність дисертаційного дослідження полягає у можливості використання науково обґрунтованих методичних вказівок та пропозицій щодо формування системи продовольчого забезпечення регіону. Теоретичні, науково-методичні та практичні результати дослідження використано в діяльності: ГО «Карпатський Єврорегіон – Закарпаття», зокрема використано пропозиції автора щодо залучення громадських організацій в процес моніторингу реалізації Концепції регулювання продовольчого забезпечення Закарпатської області, а також функцій, які покладені на них та робочу групу в цілому (довідка №22 від 30 травня 2019 року); Департаменту економічного розвитку і торгівлі Закарпатської ОДА, де використано пропозиції автора щодо розробки Концепції регулювання продовольчого

забезпечення Закарпатської області та її інтегрованості із Стратегією Закарпатської області до 2020 року (довідка №01/471/1 від 4 червня 2019 року).

Основні положення дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі ПВНЗ «Карпатський університет імені Августина Волошина», зокрема: розроблені здобувачем система продовольчого забезпечення та основні принципи її функціонування в умовах формування Стратегії регіонального розвитку; основні індикатори методики розрахунку та визначення продовольчого забезпечення регіону; маркетингові інструменти як особливі підходи до управління продовольчою сферою регіону враховані при викладанні дисципліни «Регіональна економіка» (довідка № 107/3/06-19 від 31.05.2019р.).

Окремі пропозиції автора використані у наукових темах: кафедри економіки і підприємства економічного факультету ДВНЗ «Ужгородського національного університету», зокрема теоретико-методологічні засади продовольчого забезпечення регіону, обґрунтовано організаційно-економічні механізми формування регіонального продовольчого забезпечення для визначення імперативів розвитку регіону і розробки ефективної політики імпортозаміщення, розроблено авторську Концепцію регулювання системи продовольчого забезпечення Закарпатської області (довідка № 2111/01-14 від 31.05.2019 р.) та Карпатського університету імені Августина Волошина, де дисертантом досліджено європейський досвід регулювання продовольчого забезпечення та виділено основні принципи аграрної політики, проаналізовано нормативно-правові акти регулювання забезпечення продовольством у країнах-членах ЄС, зокрема: у Німеччині, Франції, Бельгії та Нідерландах (№ 107/2/06-19 від 31.05.2019р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладено авторську позицію формування системи продовольчого забезпечення регіону. Основні положення роботи, її висновки і рекомендації обґрунтовано і розроблено особисто автором. З наукових праць, що виконані у співавторстві, у дисертації використано ідеї та положення, запропоновані автором.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження були оприлюднені протягом 2014-2018 рр., доповідалися, обговорювалися та були схвалені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Розвиток національної економіки: методологія та практика» (м. Івано-Франківськ, 2014 р.); «Трансформаційні процеси в економіці України: глобальні та регіональні аспекти» (м. Львів, 2017 р.); «Всеукраїнська науково-практична конференція викладачів, студентів, аспірантів» (м. Суми, 2018 р.); «Тридцять треті економіко-правові дискусії» (м. Львів, 2018 р.); «Universum N III» (м. Нью-Йорк, 2018 р.)

Публікації. За темою дисертації опубліковано 10 праць загальним обсягом 4,5 друк. арк., у тому числі: 5 статей – у наукових фахових виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних; 5 публікацій за матеріалами конференцій.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи складає 212 сторінок (обсяг основного змісту роботи – 167 сторінок), яка включає 31 таблицю, 9 рисунків, 4 формули, 3 додатки (на 12 сторінках). Список використаних джерел нараховує 191 найменування (на 19 сторінках).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність і практичне значення дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, які ставилися під час роботи, розкрито методи дослідження та наукову новизну, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, теоретичне та практичне значення, зазначено апробацію результатів дослідження.

У першому розділі роботи **«Теоретичні засади дослідження продовольчого забезпечення регіону»** досліджено сучасну парадигму продовольчого забезпечення регіону, обґрунтовано систему продовольчого забезпечення регіону, а також проаналізовано зарубіжний досвід його регулювання.

Основою парадигми продовольчого забезпечення є сприйняття сільського господарства як сфери з високим потенціалом конкурентоспроможності, орієнтованої на міжнародні стандарти якості продукції, та як драйвера економіки країни в напрямі зростання її участі на світових ринках. Водночас на основі як традиційних, так і сучасних поглядів на проблему продовольчого забезпечення лежить продовольча безпека. Для регіонів України сучасна конкурентно-безпекова парадигма пов'язана з курсом на підвищення конкурентоспроможності сільського господарства і харчової промисловості та потребою у пошуку нових механізмів продовольчого забезпечення країни та її регіонів, рівно як і потребою у формуванні стратегічних напрямів ефективного управління галуззю в умовах євроінтеграції.

На основі систематизації досліджень побудовано концептуальну модель системи продовольчого забезпечення регіону, яка складається з шести підсистем (рис. 1): визначення фактичної потреби у продовольстві, формування продовольчих ресурсів регіону, власного виробництва продовольства, розподілу (обміну) продовольчих ресурсів, споживання продуктів харчування та управління процесом продовольчого забезпечення. Ефективність системи залежить від характеру взаємозв'язків усіх підсистем продовольчого забезпечення регіону, впливу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, збалансованості міжрегіональних і зовнішньоекономічних відносин, а також механізму формування пропозиції на регіональному ринку продовольчих товарів.

Доведено, що продовольче забезпечення як економічна категорія має складну багаторівневу системну структуру, яка створюється як комплекс підсистем, необхідних для забезпечення цільового призначення цієї системи – забезпечення населення регіонів України продовольчими товарами. Встановлено, що такі підсистеми як збут і розподіл продовольчих товарів, продовольчі резерви і споживання належать до організаційно-структурної схеми системи продовольчого забезпечення регіону. Обґрунтовано складові системи продовольчого забезпечення (підсистеми забезпечення, функціонування, цільової, контролюючої та регулюючої) та основні принципи їх функціонування (цілеспрямованість, комплексність, функціональність та кореляційність).

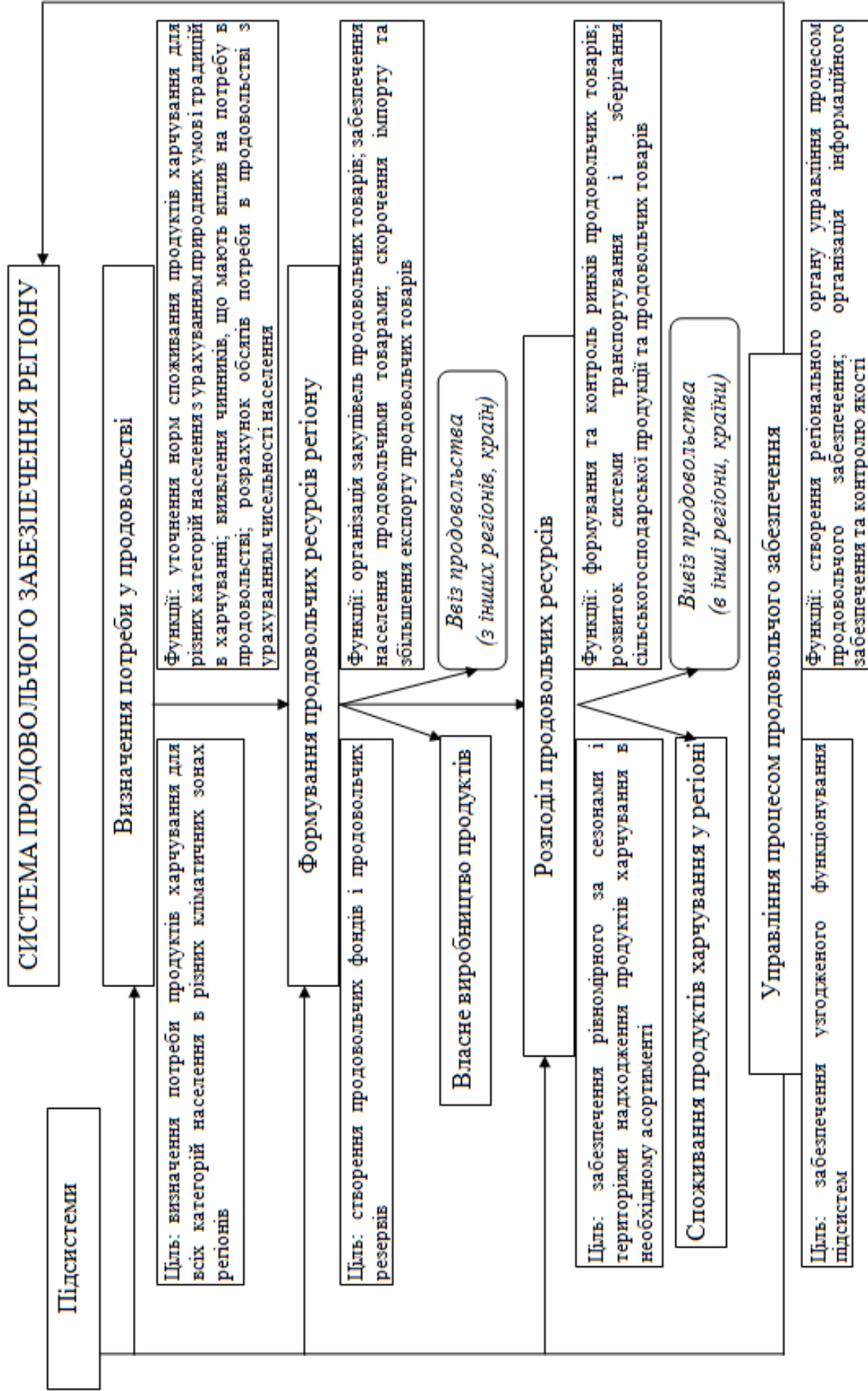

Рис. 1. Концептуальна модель системи продовольчого забезпечення регіону

* Авторська розробка

Стабільне функціонування системи продовольчого забезпечення регіону допускає наявність підпорядкованих зв'язків між її елементами і організаційно-економічним механізмом продовольчого забезпечення. Встановлено, що організаційно-економічний механізм продовольчого забезпечення регіону потребує інструменту оцінки та моніторингу продовольчого потенціалу та обґрунтування стратегії його розвитку.

Досліджено зарубіжний досвід регулювання продовольчого забезпечення, зокрема політику країн-членів ЄС та США, проаналізовано їх нормативно-правові акти регулювання забезпечення продовольством, на основі чого виділені основні їх пункти щодо можливості впровадження в вітчизняний досвід. Аналіз зарубіжного досвіду дозволив виявити основні функції регулювання продовольчого забезпечення та систему заходів щодо їх реалізації в регіонах, до яких належить: економіко-виробнича, організаційна та соціальна функції.

У другому розділі «Оцінка стану продовольчого забезпечення регіонів» розглянуто тенденції сучасного стану продовольчого ринку регіонів України; оцінено розвиток продовольчого ринку регіону в контексті пріоритетів продовольчої безпеки; проаналізовано нормативно-правову та інституційну підтримку продовольчого забезпечення регіону.

Аналіз статистичних даних показав, що сьогодні рівень самозабезпечення в Україні за більшістю продовольчих продуктів перевищує 100%. Тільки деякі категорії продовольчих товарів, а саме винограду та ягід у 2017 році було на рівні 84,9%. Також встановлено, що зниження балансу наявності деяких видів продовольчої продукції виник у 2014 році і зумовлений анексією АРК України, де Україна втратила 20% виробництва винограду та понад 60% посівів рису. Тому їх дефіцит перекривається імпортною продукцією. Натомість є низка продовольчих товарів, які перевищують потребу внутрішнього споживання, зокрема: м'ясо і м'ясні продукти – 105,4%, яйця – 114%, молоко – 103,6%, картопля – 101,6%, овочі – 101,6%. Рівень виробництва зерна більший за потребу внутрішнього ринку на 290%, що і робить Україну однією з лідерів експорту зернових культур у світі.

Рейтингування регіонів на основі визначення частки кожного регіону з виробництва як всієї сільськогосподарської продукції, так і в розрізі продукції тваринництва і рослинництва до загалом виробленої сільськогосподарської продукції та продукції тваринництва і рослинництва в Україні за 2017 рік показало, що до регіонів з найбільшою питомою вагою у валовій аграрній продукції входять Вінницька (8,2%), Дніпропетровська (6,1%), Київська (6,0%), Полтавська (5,8%) і Харківська (5,7%) області, а з найменшою – Чернівецька (1,8%) і Закарпатська (1,6%) області (рис. 2).

Дослідження специфіки продовольчого забезпечення Закарпатської області показало, що, незважаючи на те, що у галузі регіону задіяно 25,4% економічно активного населення (в 1,4 рази більше, ніж в середньому по Україні), участь регіону у загальнонаціональному виробництві сільськогосподарської продукції у грошовому еквіваленті незначна. Регіон займає останнє місце серед 24 статистично обстежуваних регіонів (з часткою у 1,6% за 2017 рік – головним чином через низьку частку у виробництві продукції рослинництва). Така ситуація пов'язана,

насамперед, із менш сприятливими для ведення сільського господарства агрокліматичними умовами (тип рельєфу і зональність, площа та якість земельного фонду, рівень розораності угідь, площа природних пасовищ тощо). У Закарпатській області через значну гірську зону частка сільськогосподарських земель сягає лише 35,4% всієї площі регіону, а ріллі – 15,7%. З'ясовано, що загалом у сільському господарстві Закарпатської області працює близько тисячі підприємств, з яких понад 40 є великими і дрібними сільськогосподарськими товаровиробниками. Але характерною особливістю є те, що на господарства населення припадає 76,3% сільськогосподарських угідь (ними виробляється 91,7% валової продукції цієї галузі).

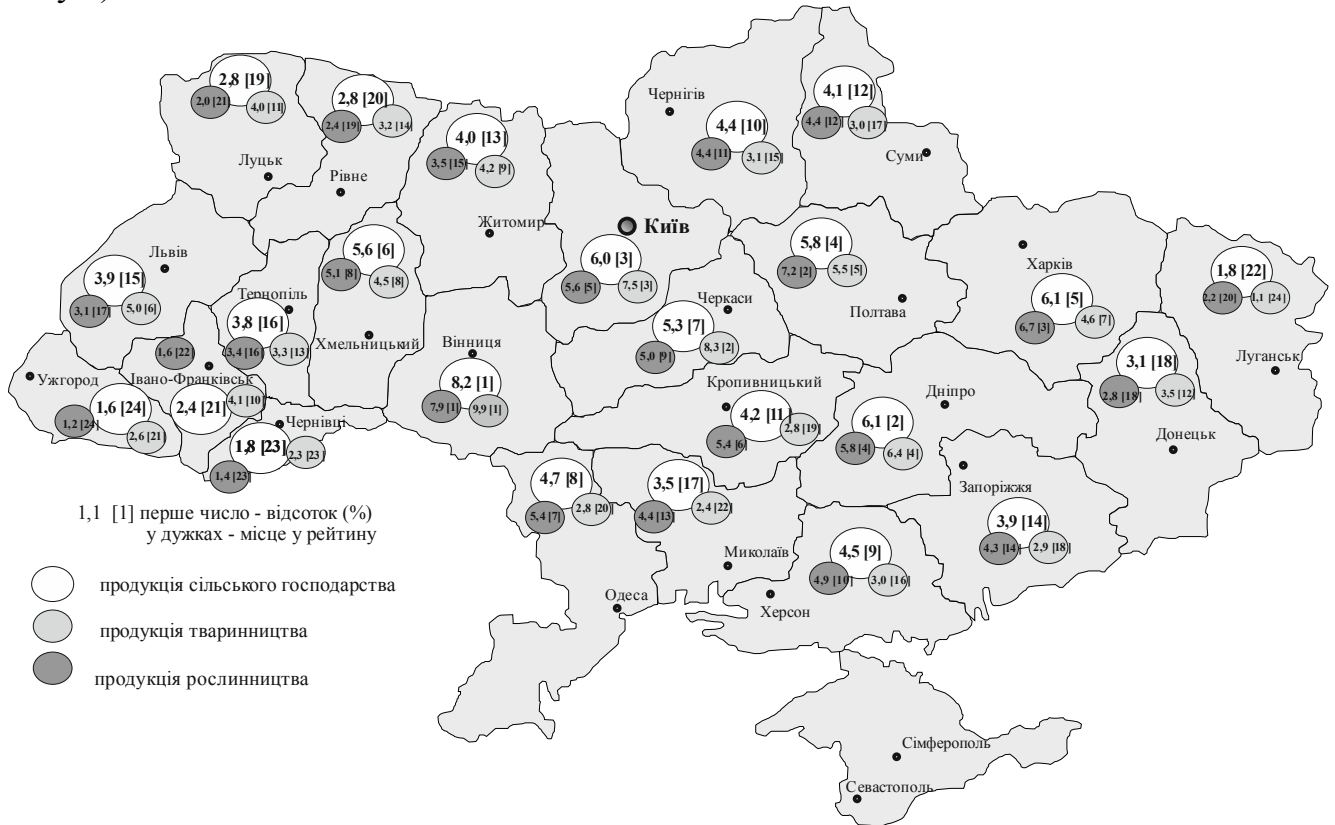

Рис. 2. Рейтинг регіонів України у загальному виробництві сільськогосподарської продовольчої продукції, 2017 рік

**Розраховано автором*

Галузевий зріз сільського господарства Закарпатської області представлений рослинництвом і тваринництвом у практично рівному співвідношенні. Так, зокрема, частка продукції рослинного і тваринного походження у виробництві продукції сільського господарства (за виробництвом у грошовому вимірі) у Закарпатській області у 2010 році становила 46,1% і 53,9%, а у 2017 році – 51,9% і 48,1% відповідно (табл. 1). Як бачимо, частка тваринництва у Закарпатській області протягом досліджуваного періоду (8 років) скоротилась, в результаті чого частка виробництва продукції рослинництва у 2017 році переважала на 3,8 відсоткових пункта.

Оцінювання рівня фізичної доступності продовольства у Закарпатській області за 2017 рік показало, що регіон забезпечує себе практично за всіма групами продовольства. Найвищий рівень аграрного і продовольчого самозабезпечення

відмічено за такими категоріями, як картопля (295,0%), зернові культури (277,4%) та плоди, ягоди і виноград (223,8%). Водночас, спостерігається недостатній рівень доступності м'яса та м'ясних продуктів для мешканців Закарпаття (показник самозабезпечення лише 92,7%). Слід відзначити, що рівень самозабезпечення регіону продукцією тваринного походження практично співпадає з рівнем самозабезпечення по Україні загалом.

Таблиця 1

Динаміка валового виробництва сільськогосподарської продукції у Закарпатській області (у постійних цінах 2010 року; млн грн)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Сільськогосподарська продукція загалом</i>								
Усі категорії господарств	3838,3	4044,8	4207,3	4312,9	4308,3	4095,9	3964,9	4021,4
<i>у тому числі</i>								
сільськогосподарські підприємства	144,5	205,1	233,2	225,2	271,7	312,4	355,3	332,5
господарства населення	3693,8	3839,7	3974,1	4087,7	4036,6	3783,5	3609,6	3688,9
<i>Продукція рослинництва</i>								
Усі категорії господарств	1771,2	1968,2	2078,6	2128,6	2199,9	2099,3	2137,7	2089,0
<i>у тому числі</i>								
сільськогосподарські підприємства	82,7	138,5	160,4	148,5	198,2	247,7	294,7	279,9
господарства населення	1688,5	1829,7	1918,2	1980,1	2001,7	1851,6	1843,0	1809,1
<i>Продукція тваринництва</i>								
Усі категорії господарств	2067,1	2076,6	2128,7	2184,3	2108,4	1996,6	1827,2	1932,4
<i>у тому числі</i>								
сільськогосподарські підприємства	61,8	66,6	72,8	76,7	73,5	64,7	60,6	52,6
господарства населення	2005,3	2010,0	2055,9	2107,6	2034,9	1931,9	1766,6	1879,8

*Згруповано автором

Аналіз обсягу експортно-імпортних операцій у сільському господарстві регіону у 2010–2017 рр. свідчить про позитивну динаміку за величиною експорту і, навпаки, про тенденцію до скорочення сукупного імпорту продовольства у Закарпатській області. Це може вказувати на зменшення імпортової залежності регіону, а також зниження купівельної спроможності населення оскільки імпортована продукція, зазвичай, є менш економічно доступною. За досліджуваний період відбулось скорочення імпорту за такими групами продовольчих товарів, як: овочі і коренеплоди, продукція борошномельно-круп'яної промисловості, насіння і плоди олійних рослин.

В процесі аналізу нормативно-правової підтримки продовольчого забезпечення визначено основні закони та постанови, які спрямовані на формування продовольчого забезпечення для зміцнення продовольчої безпеки регіону та країни. Досліджено низку законів України, які стосуються основ безпечності та якості продовольчих продуктів, та розкривають відносини між органами виконавчої влади, операторами ринку харчових продуктів та споживачами харчових продуктів і визначають порядок безпечності окремих показників якості харчових продуктів, що виробляються.

Охарактеризовано функціональну роль регіональних органів влади в продовольчому забезпеченні регіону на основі чого побудовано модель організаційної структури органу регіональної влади відповідального за цей процес. Встановлено, що для повноцінного і якісного продовольчого забезпечення регіону відповідні структури регіональних органів влади мають низку функцій, мають виконувати поставлені перед ними завдання і нести за це повну відповідальність.

У третьому розділі «Організаційно-економічний механізм продовольчого забезпечення регіону в умовах конкурентно-безпекової парадигми» визначено процес формування механізму продовольчого забезпечення регіону, обґрунтовано застосування маркетингового підходу до організації продовольчого забезпечення регіону, запропоновано напрями управління продовольчим забезпеченням регіону.

У межах дослідження визначено, що пріоритетними напрямами у сфері формування організаційно-економічного механізму продовольчого забезпечення є зміна типів і форм державної підтримки сільського господарства та виконання єдиної антимонопольної політики в аграрному секторі та у галузі харчової промисловості (організаційний механізм); поліпшення регулювання імпорту продовольства, встановлення квот на імпорт конкурентоспроможної продукції, що виробляється в надлишку в регіоні (економічний механізм).

Визначено, що організаційно-економічний механізм вимагає комплексу організаційних форм і економічних методів, пов'язаних між собою на різних рівнях (міжнародному, національному та регіональному), стабілізує рівень продовольчого забезпечення регіонів країни, враховуючи попит та пропозицію на продукти харчування, використовувати економічні стимули сільськогосподарського виробництва та забезпечення доступності продовольства для всього населення.

Доведено, що об'єктивність сучасного розвитку процесу продовольчого забезпечення регіону обумовлена використанням новітніх маркетингових підходів на основі комунікаційної взаємодії. Метою такого підходу є узгодження на продовольчому ринку інтересів представників бізнесу і широкої спільноти у процесі прийняття управлінських рішень. Тобто, це відбувається на рівні громадських слухань переговорних платформ, громадських експертиз, міжвідомчих груп, експертних оцінок ризиків і громадського контролю. Розвиток таких форм комунікаційної взаємодії суб'єктів продовольчого ринку регіону є важливим стратегічним пріоритетом і конкретним інструментом маркетингу у встановленні партнерських відносин в системі продовольчого забезпечення регіону.

Сьогодні для регіонів України регулювання системи продовольчого забезпечення і безпеки потребує посиленого директивного характеру з наданням важелів впливу органам регіональної влади (рис. 3).

Рис. 3. Управління системою продовольчого забезпечення регіону в залежності від особливостей її функціонування в сучасній конкурентно-безпековій парадигмі

*Авторська розробка

Зміст процесу управління системою продовольчого забезпечення регіону слід визначати як сукупність заходів цілеспрямованого впливу на цю систему, що можуть здійснюватись як державними, так і недержавними інституціями різних управлінських рівнів з метою підтримання добросовісного конкурентного середовища між виробниками сільськогосподарської продукції у регіоні, а також формування збалансованих відносин між виробниками, споживачами та суб'єктами ринкової інфраструктури. При цьому з боку держави суб'єктами управління виступають органи влади із загальними та спеціальними компетенціями

В процесі дослідження встановлено, що основним напрямом ефективного управління продовольчим забезпеченням має бути Концепція регулювання системи продовольчого забезпечення регіону, яка має розкривати провідну ідею, мету, цілі і завдання державного впливу на систему, а також формувати принципи її регулювання на довготермінову перспективу. Така концепція особливо потрібна Закарпатській області для здійснення ефективних реформ, розробки дієвих програм і планів забезпечення населення регіону доступними, якісними і безпечними продуктами харчування. З науково-практичної позиції Концепція регулювання системи продовольчого забезпечення Закарпатської області може набувати

програмно-стратегічного характеру, стаючи чинником привабливості регіону для іноземного інвестора.

У роботі запропоновано авторську Концепцію регулювання системи продовольчого забезпечення Закарпатської області, узгоджену із головними нормативно-правовими і програмно-стратегічними документами центрального і регіонального рівнів. Пропонована Концепція має слугувати основою для затвердження відповідної Стратегії (рис. 4).

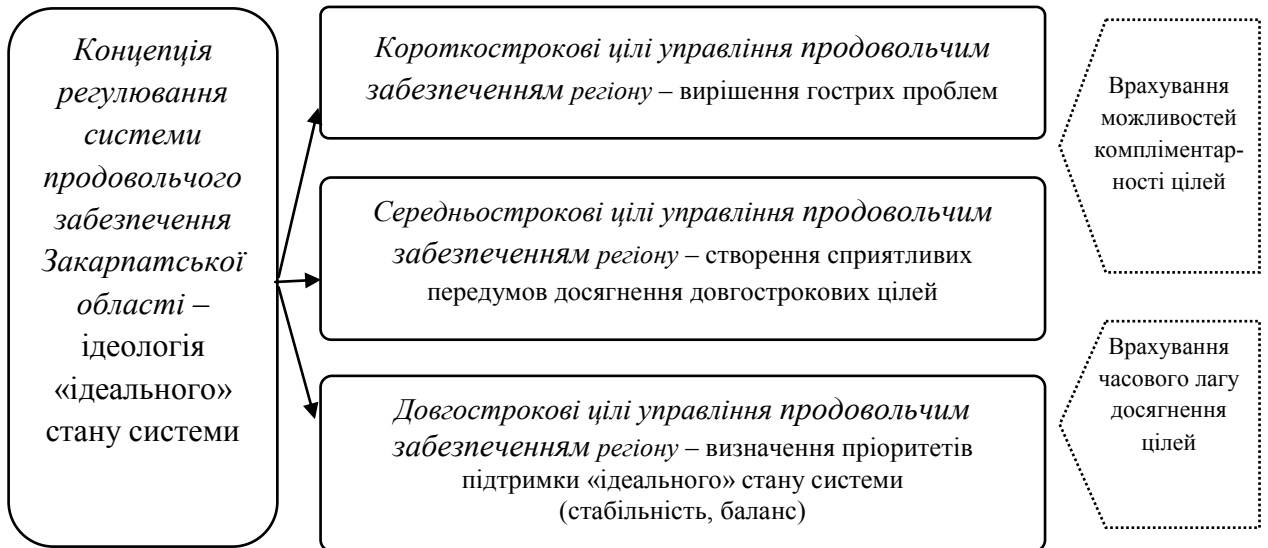

Рис. 4. Система стратегічних і тактичних пріоритетів щодо продовольчого забезпечення Закарпатської області

*Авторська розробка

Доведено, що конкретні заходи з реалізації поставлених завдань мають бути розроблені у Стратегії продовольчої безпеки Закарпатської області на найближчі 3–5 років, в якій особливу увагу необхідно звернути на підтримку розширеного відтворення сільського господарства регіону, розвиток міжрегіональної кооперації галузей агропромислового сектору, враховуючи високу мінливість середовища формування продовольчої безпеки регіону, а також стимулювання використання інноваційних технологій та новітнього обладнання у сільському господарстві.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретико-методичні, організаційно-економічні засади та розроблено практичні рекомендації щодо формування та розвитку системи продовольчого забезпечення регіону. Проведене дослідження дає змогу зробити такі висновки:

1. Визначено, що ідея сучасної парадигми продовольчого забезпечення полягає у визнанні сільськогосподарської сфери як такої, що може забезпечити власними продуктами харчування майже все населення країни. Такий потенціал сільського господарства показує перспективи самозабезпечення регіонів України продовольчою продукцією. Однак, умови військової агресії Російської Федерації на східній території України та анексії АР Крим в деякій мірі призвели до послаблення продовольчого забезпечення деякими видами продукції, а також спричинили загрозу

національній безпеці, у тому числі продовольчій безпеці держави. Тому для підвищення конкурентоспроможності галузі та зниження політики імпортозаміщення виникає потреба у пошуку нової парадигми продовольчого забезпечення країни та її регіонів.

Встановлено, що організаційно-економічне забезпечення продовольчої системи регіону має свою об'єктно-суб'єкту структуру. До суб'єктів цієї системи належать центральні і регіональні органи державної влади (як інститути-регулятори продовольчої політики) та економічні суб'єкти продовольчого ринку регіону, зокрема сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, особисті селянські господарства, посередники, суб'єкти ринкової інфраструктури та самі споживачі продуктів харчування (як прямі регулятори попиту і пропозиції на продовольчому ринку). Водночас, об'єктом регулювання продовольчого забезпечення регіону є фактичний рівень та потенціал продовольчої безпеки регіону як складової національної продовольчої безпеки.

У дослідженні виділено основні підходи до процесу управління системою продовольчого забезпечення (ринковий, маркетинговий, факторний, інституційний, процесний, системний та організаційно рівневий), які мають практичне значення. Визначено, що організаційно-економічний механізм становить певну сукупність економічних, організаційних і соціальних відносин у сфері управління і регулювання процесами продовольчого забезпечення з метою розвитку і функціонування як національної, так і регіональної продовольчої системи.

2. На основі систематизації зарубіжного досвіду можна зробити висновок, що у нормах чинного законодавства зарубіжних держав закріплено визначення поняття продовольчої безпеки держави на відміну від України. До сьогодні в нашій державі не прийнято закону України «Про продовольчу безпеку» (хоча у Верховній Раді України вже кілька років є зареєстрований законопроект) Це засвідчує відсутність розуміння актуальності виникнення загроз щодо продовольчого забезпечення та безпеки країни загалом з боку органів влади. Дослідження показали, що основну увагу країнами-членами ЄС і США приділяється можливості поділу сфер державного регулювання за цілями і механізмами реалізації, зокрема формуванню різних видів програм, які підтримують розвиток продовольчої сфери: продуктивні програми, програми підтримки доходів сільгоспвиробників, програми стимулювання попиту, програми розвитку сільської місцевості, зовнішньоторговельне регулювання, екологічні програми. Встановлено, що основний акцент робиться на обмеження заходів щодо виготовлення нездорових продуктів харчування і, таким чином, на посилення екологічної і соціальної спрямованості сільського господарства, що варто також застосовувати в Україні.

3. Встановлено, що в період з 1995 р. до 2007 рр. динаміка споживання продовольчих товарів показувала зростаючі тенденції. Однак у період світової фінансово-економічної кризи рівень споживання населення низки продовольчих товарів різко впав. Зокрема, це зумовлено різким зростанням цін і знеціненням гривні. Починаючи вже з 2010 р., знову бачимо нестійкі тенденції до зростання у

споживанні продовольчих товарів. Однак з 2014 р. і до сьогодні, в період внутрішньої політичної нестабільності та зовнішньої агресії з боку Росії, динаміка споживання деяких продовольчих товарів різко знизилась, а деяких навпаки – зросла, тобто при зменшенні загального фонду споживання зменшувалось і споживання на одну особу в рік.

На сьогодні визначено, що до ТОП-5 областей з найбільшою питомою вагою у валовій аграрній продукції входять регіони Центрально-Східної України, зокрема Вінницька, Дніпропетровська, Київська, Полтавська і Харківська області. Встановлено, що регіонами-лідерами є ті регіони, які мають придатні великі території для сільського господарства, а регіони, які займають останні позиції, є територіально невеликими і основну їх площу займають гори та ліси, це зокрема Чернівецька та Закарпатська області. З'ясовано роль і стратегічне значення багатогалузевого сільськогосподарського виробництва в економіці України та її регіонів, про що свідчить зростання частки сільського господарства у валовій доданій вартості з 8,4% у 2010 р. до 12,1% у 2017 р. загалом по країні.

4. Економіко-статистичний аналіз продовольчого забезпечення показав, що рівень розвитку сільського господарства і продовольчого забезпечення у Закарпатській області в значній мірі зумовлений чітко вираженою просторовою зональністю (низинна, передгірна та гірська природно-економічні зони). Встановлено, що сільське господарство є стратегічно важливим напрямом економіки Закарпатської області, адже тут задіяно 25,4% економічно активного населення регіону, в той час, як в середньому по Україні цей показник становить 17,7%. Ведення сільського господарства в межах досліджуваного регіону має свою специфіку. Зокрема, гірські райони області (Воловецький, Міжгірський, Рахівський) в основному спеціалізуються на виробництві продукції тваринництва, поряд з яким культивується рослинництво (переважно картоплярство). У передгірній зоні (Свалявський, Тячівський, Хустський райони) частка господарств, які функціонують у галузі тваринництва, практично рівна з часткою селянських господарств у галузі рослинництва (Іршавський район). У низинних районах Закарпаття зосереджена найбільша кількість господарств, які внаслідок соціально економічних та кліматичних умов виготовляють основні обсяги продукції рослинництва (Виноградівський, Берегівський та Мукачівський райони що спеціалізуються на виробництві овочів та зернових).

За результатами аналізу виявлено низку «вузьких місць» у системі продовольчого забезпечення Закарпатської області, зокрема: структурний дисбаланс між виробництвом та внутрішнім споживанням продуктів тваринництва; високу імпорتنу залежність за зерновими культурами, продукцією борошномельно-круп'яної промисловості, олійними рослинами, м'ясом, цукром тощо; недостатню експортну орієнтованість регіону через високу конкуренцію на зовнішніх продовольчих ринках; ризик щодо гарантування продовольчої безпеки регіону.

5. Проаналізовано низку нормативно-правових актів, які безпосередньо чи опосередковано є спрямованими на: формування продовольчого забезпечення; захист прав споживачів; створення умов для безпечності та якості продовольчих продуктів; заходи щодо визнання та усунення небезпечних продовольчих

продуктів. Таким чином наявна нормативна база дозволяє в певній мірі формувати систему продовольчого забезпечення як регіону, так і держави загалом. Однак, встановлено, що основним недоліком законодавчої бази є відсутність закону України «Про продовольчу безпеку України», який визначає правові, економічні та організаційні основи діяльності держави, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні продовольчої безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, та встановлено відповідальність держави за належний рівень харчування населення.

Визначено, що в систему інституційно-організаційної підтримки продовольчого забезпечення в Закарпатській області входить департамент агропромислового розвитку з його територіальними управліннями та Головне управління держпродспоживслужби. Сформовано модель організаційної структури органу регіональної влади відповідального за продовольче забезпечення населення, визначено його основні функції, завдання та права. Встановлено, що актуальним є включення в модель інституційно-організаційної структури продовольчого забезпечення громадських організацій щодо контролю та моніторингу якості продукції та маркетингових комунікаційних платформ споживачів продовольчих продуктів.

6. Обґрунтовано роль та систему організаційно-економічного механізму продовольчого забезпечення регіону, процес виробництва продуктів харчування (оптимізація міжгалузевих економічних відносин, створення фінансово-кредитного механізму, регулювання імпорту, формування інтервенційного фонду, інновації та технологічний розвиток) та якість харчових товарів (цільова допомога населенню, оптимальне забезпечення їжею, система контролю якості та безпеки харчових продуктів, нові правила та норми для контролю якості, розвиток інфраструктури та логістики). Запропоновано структурно-логічну схему організаційно-економічного механізму продовольчого забезпечення регіону як комплекс економічних, технологічних та організаційних заходів, що здійснюються державою та іншими суб'єктами ринку на рівні країни та регіонів для задоволення потреб населення у продовольчих продуктах. Це також ті заходи, що регулюють збут сільськогосподарської продукції, її переробку, гарантії належної якості та безпеки харчових продуктів та їх цінової доступності. Доведено, що основними напрямками реалізації такого механізму можуть бути: забезпечення стійкого зростання виробництва та доступності продукції для споживачів; обмін сільськогосподарською продукцією; формування механізму регуляторного впливу на виробництво та торгівлю сільськогосподарською продукцією на національному та регіональному рівнях; об'єднання малих фермерських господарств у великі в межах регіонів; запровадження гарантованих мінімальних закупівельних цін для забезпечення високої рентабельності виробництва та його продовження для виробників; поліпшення якості продукції та екологічності шляхом стимулювання виробництва екологічно чистих продуктів харчування.

7. На основі дослідження актуалізовано застосування маркетингового підходу до організації продовольчого забезпечення регіону. Визначено суб'єкти

управління системою продовольчого забезпечення, яка складається з трьох рівнів, де сутність впливу того чи іншого виділеного суб'єкта в кожному з рівнів є абсолютно різною. Запропоновано модель впливу реклами на споживача продовольчих товарів на різних етапах його розвитку, оскільки доведено, що сьогодні реклама є одним з найвпливовіших чинників на вподобання споживачів. Побудовано концептуальну схему можливостей просування продовольчих товарів через мережу Інтернет, оскільки сьогодні основні процеси вибору необхідної продукції і забезпечення населення нею відбувається шляхом використання онлайн торгівлі, тобто через мережу Інтернет. Такий підхід відповідає сучасній конкурентно-безпековій парадигмі та сприяє подальшій реалізації умов Угоди про асоціацію між Україною та країнами-членами ЄС, зокрема в частині продовольчого забезпечення населення.

8. Доведено, що від збалансованості та дієвості системи забезпечення населення продовольством залежить якість його життя, економічна безпека держави та регіонів, конкурентоспроможність вітчизняного сільгоспвиробника на світових ринках. Загалом, сутність процесу управління системою продовольчого забезпечення регіону слід визначати як сукупність заходів цілеспрямованого впливу на цю систему, що можуть здійснюватись як державними, так і недержавними інституціями різних управлінських рівнів з метою підтримання добросовісного конкурентного середовища між виробниками сільськогосподарської продукції у регіоні, а також формування збалансованих відносин між виробниками, споживачами та суб'єктами ринкової інфраструктури.

Розроблено авторську Концепцію регулювання системи продовольчого забезпечення Закарпатської області, узгоджену з ідеями сучасної продовольчої парадигми, головними нормативно-правовими і програмно-стратегічними документами центрального і регіонального рівнів. У Концепції обґрунтовано мету, цілі і стратегічні завдання щодо ефективного функціонування системи продовольчого забезпечення Закарпатської області у середньостроковій перспективі. Головні стратегічні пріоритети, закладені у пропонованій Концепції, сфокусовані на таких напрямках: ефективний розвиток сільського господарства регіону в частині активізації провідних його галузей: садівництва, виноградарства, овочівництва, м'ясного скотарства, вівчарства, птахівництва і бджільництва (самозабезпеченість); зовнішньоекономічна діяльність у сфері продовольчого забезпечення (незалежність); формування доходів населення (економічна доступність); гарантування збалансованого, якісного і безпечного споживання (якість і безпека). Конкретні заходи з реалізації поставлених завдань мають бути розроблені у Стратегії продовольчої безпеки Закарпатської області на найближчі 3–5 років, в якій особливу увагу необхідно звернути на підтримку розширеного відтворення сільського господарства регіону, розвиток міжрегіональної кооперації галузей агропромислового сектору, враховуючи високу мінливість середовища формування продовольчої безпеки регіону, а також стимулювання використання інноваційних технологій та новітнього обладнання у сільському господарстві.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових вітчизняних виданнях, що включені до наукометричних баз даних:

1. Фера-Клемонца, О. Ю. (2017). Особливості розвитку ринку споживчих продовольчих товарів Закарпатської області. *Моделювання регіональної економіки*, 2(30), 471–484. Івано-Франківськ. (0,7 др. арк) (Журнал індексується в наукометричній базі Index Copernicus).
2. Фера-Клемонца, О. Ю. (2018). Зарубіжний досвід регулювання продовольчого забезпечення. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 5(133), 44–53. Львів. (1,1 др. арк) (Журнал індексується в наукометричній базі Index Copernicus).
3. Фера-Клемонца, О. Ю. (2018). Сучасний стан продовольчого забезпечення Закарпатської області. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*, Випуск 6(18), 207–214. Запоріжжя. (0,7 др. арк.) (Журнал індексується в наукометричній базі Index Copernicus).
4. Фера-Клемонца, О. Ю. (2018). Тенденції розвитку продовольчого забезпечення регіонів України. *Регіональна економіка*, 4(90), 56–63. Львів. (0,5 др. арк) (Журнал індексується в наукометричній базі Index Copernicus).
5. Фера-Клемонца, О. Ю. (2018). Особливості формування концепції регулювання системи продовольчого забезпечення регіону. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 12(133), 75–80. Львів. (0,6 др. арк) (Журнал індексується в наукометричній базі Index Copernicus).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

6. Фера-Клемонца, О. Ю. (2014). *Основи маркетингового підходу в організації продовольчого забезпечення регіону*, Розвиток національної економіки: методологія та практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Івано-Франківськ. – Тернопіль: Крок, 117-119 (0,2 др.арк.).
7. Фера-Клемонца, О. Ю. (2017). *Стратегічні напрями управління продовольчим забезпеченням регіону*, Трансформаційні процеси в економіці України: глобальні та регіональні аспекти. Матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції молодих учених, аспірантів та студентів. Львів, 346-348 (0,2 др.арк.).
8. Фера-Клемонца, О. Ю. (2018). *Формування механізмів продовольчого забезпечення регіону*, Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ. Суми, 118-119 (0,1 др.арк.).
9. Фера-Клемонца, О. Ю. (2018). *Тенденції забезпечення продовольчими товарами Закарпатської області*, Тридцять треті економіко-правові дискусії. Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Львів, 87–90 (0,2 др.арк.).
10. Фера-Клемонца, О. Ю. (2018) *Продовольче забезпечення регіонів України: динаміка розвитку*, Proceedings of International scientific conference “Universum N III”. Morrisville, Lulu Press, 7–11. (0,2 др.арк.).

АНОТАЦІЯ

Фера-Клемонца О. Ю. Організаційно-економічні засади продовольчого забезпечення регіону. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Державний вищий навчальний заклад Ужгородський національний університет Міністерства освіти і науки України, м. Ужгород, 2019.

У дисертації узагальнено науково-теоретичні, методичні і організаційно-економічні засади парадигми продовольчого забезпечення регіону. Досліджено та систематизовано вітчизняні підходи до сутності системи продовольчого забезпечення регіону. Обґрунтовано можливості застосування у вітчизняній практиці світового досвіду продовольчого забезпечення та зміцнення продовольчої безпеки. Досліджено стан і динаміку продовольчого забезпечення регіонів України. Оцінено розвиток продовольчого ринку регіону в контексті пріоритетів продовольчої безпеки. Проаналізовано нормативно-правову та інституційну підтримку продовольчого забезпечення регіону. Запропоновано методичний підхід до аналізу продовольчого забезпечення регіону, який враховує соціально-економічні показники регіону та дає можливість визначити потенційний обсяг виробництва продовольчої продукції. Визначено основні напрями реалізації конкурентних переваг продовольчого забезпечення регіону на основі використання маркетингових підходів. Розроблено авторську Концепцію регулювання системи продовольчого забезпечення Закарпатської області, узгоджену із головними нормативно-правовими і програмно-стратегічними документами центрального і регіонального рівнів.

Ключові слова: Закарпатська область, продовольче забезпечення, сільське господарство, організаційно-економічний механізм, продукція тваринництва, продукція рослинництва.

SUMMARY

Fera-Klemontsa O. Y. Organizational and Economic Principles of Food Provision in the Region. – Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of the Candidate of Economic Sciences (Doctor of Philosophy) in specialty 08.00.05 – Development of Productive Forces and Regional Economy. The State Higher Institution «Uzhhorod National University», the Ministry of Education and Science of Ukraine, Uzhhorod, 2019.

It is determined that the idea of the modern food security paradigm is to recognize the agricultural sector the main provider for almost all the country's population with own food.

It is established that food security as a process is characterized by a set of related functional activities in the system of public production. Food security as a system is a specialized structure purposed to provide reliable and sufficient provision of food for the population. Like any system, the region's food security has its own entity structure.

The main approaches to the process of managing the food security system (tradable, marketing, factorial, institutional, process, systemic and organizationally leveled) that are of practical importance are highlighted in the study. The organizational and economic mechanism is determined as a certain set of economic, organizational and social relations

in the field of management and regulation of the food supply processes purposed to ensure development and functioning of both national and regional food systems.

Based on the foreign experience analysis it is determined that, unlike in Ukraine, the definition of the state's food security concept is enshrined in the current legislative norms of the foreign states. It is established that the restricting measures to produce unhealthy food are greatly emphasized, thus enhancing the environmental and social orientation of agriculture.

The role and strategic importance of the multi-sector agricultural production in the economy of Ukraine and its regions, evidenced by the increase in the share of agriculture in gross value added (from 8.4% in 2010 to 12.1% in 2017) in the whole country, are clarified in the thesis. It was found that in Ukraine in 1995-2017 the dynamics of certain foodstuff consumption decreased sharply and the consumption of other foodstuffs, on the contrary, increased. That means the decrease of the general consumption led to the decreased consumption by one person a year.

It is determined that the level of the development of agriculture and food supply in the Transcarpathian region is largely conditioned by the pronounced spatial zonation (lowland, foothill and mountain natural and economic zone). It is established that agriculture is a strategically important direction of the economy of the Transcarpathian region, as 25.4% of the economically active population of the region is involved in agricultural production, while in Ukraine the average indicator is 17.7%.

On the basis of the legislative framework analysis it is established that to date there exist no basic law in Ukraine determining the legal, economic and organizational principles of the state aimed at protecting national interests and guaranteeing food security of the individual, society and Ukrainian state towards external and internal threats, and the responsibility of the state for the proper level of nutrition of the population, i.e. the Law of Ukraine «On Food Security of Ukraine».

The basic functions, tasks and rights of the regional authorities necessary for fulfilling the responsibilities of managing the regional food security system in the model of the organizational structure of a regional authority, responsible for the food security of the population, are identified.

The structural and logical scheme of the organizational and economic mechanism of food supply of the region as a complex of economic, technological and organizational measures, taken by the state and other market actors at the national and regional level to meet the needs of the population in food products, is introduced in the thesis.

Taking to the account that nowadays the basic processes of choosing the necessary products and providing them with the population occur using online commerce, i.e. through the Internet, the conceptual scheme of possibilities of foodstuff promotion through the Internet has been constructed.

The author's Concept of the food supply system regulation in the Transcarpathian region, aligned to the ideas of modern food supply agenda, the main legislative and strategic documents of the central and regional level authorities, is developed. The Concept substantiates the purpose, goals and strategic objectives of the effective functioning of the food supply system in Transcarpathian region in the medium-term perspective.

Keywords: Zakarpattia Oblast, food supply, agriculture, organizational and economic mechanism, livestock production, crop production.

Підписано до друку 29.08.2019 р.
Формат 60 x 84/16. Ум.друк.арк. 0,9
Тираж 100 прим. Зам. № 97

Редакційно-видавничий відділ видавництва УжНУ «Говерла»
88015, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89
dep-editors@uzhnu.edu.ua
Видавництво УжНУ «Говерла».
88000, м.Ужгород, вул.Капітульна, 18.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія Зт № 32 від 31 травня 2006 року